

scibile, iuxta superiorem modum et gradum, *subd.*; si superius addatur adiumentum, *conc.*; secus, *neg.* Ita ex. gr. Deum in praesenti statu naturaliter non cognoscimus, nisi ex creaturis; creaturae autem nec repraesentant omnes divinas perfectiones, nec illae, quas repraesentant, ea perfectione repraesentantur, qua sunt in Deo. Si ergo solis naturae viribus relinquimur, plura sunt quae de Deo cognoscere non possumus; nec eorum quae de eo cognoscimus conceptum proprium, sed analogicum habemus. Ex alia parte, Dei potentia non coartatur ordine creationis, ita ut nihil supra ipsum possit efficere; si quid autem supra illum ordinem efficiat, certe nequit ex eo colligi. Non videntibus ergo Deum intuitive, id nequit constare nisi per liberam Dei manifestationem, seu revelationem. Sed penitior huius difficultatis solutio petitur ex iis quae traduntur in metaphysica de modo nostrae cognitionis; cf., si lubet, quae diximus in tract. *de Deo Creante*. agentes de obiecto cognitionis angelicae, et de possibilitate visionis intuitivae.

113. *Dices III.*: Quae sunt supra rationem, non sunt rationi conformia; sed quae non sunt rationi conformia, sunt contra rationem, adeoque nihil; siquidem quae repugnant non sunt. Ergo mysteria, quae supra rationem esse dicuntur, revera non sunt.

Resp. dist. mai.: Quae sunt supra rationem non sunt rationi conformia, id est non eruuntur ex principiis naturali lumine cognitis, *conc.*; id est ostenduntur contraria principiis naturali lumine cognitis, *neg.* Demonstravimus in tract. *de Virt.* (nn. 1048-1050.) nullam esse pugnam inter rationem et fidem: quisque videt totam difficultatem in misera aequivocatione fundari (1).

(1) Baylius eamdem obiectionem proposuerat, dicens: « Les plus orthodoxes avouent, que nous ne connaissons pas la conformité de nos mystères aux principes de la philosophie. Il nous semble donc, qu'ils ne sont point conformes à notre raison. Or, ce qui nous paraît n'être point conforme à notre raison, nous paraît contraire à notre raison, de même que ce qui ne nous paraît pas conforme à la vérité; et ainsi pourquoi ne dirait-on pas également et que les mystères sont contre notre faible raison, et qu'ils sont au-dessus de notre faible raison? » Et tamen respondit Leibnitz (*Discours de la conformité de la foi avec la raison*, n. 68.): « Je réponds... que la raison ici est l'enchaînement des vérités, que nous connaissons par la lumière naturelle; et dans ce sens l'axiome reçu est vrai, sans aucune équivoque. Les mystères surpassent notre raison, car ils contiennent des vérités, qui ne sont pas comprises dans cet enchaî-

ARTICULUS SEXTUS

An divina supernaturalis revelatio sit necessaria

§ I.

Exponitur status quaestionis.

114. Ecclesiae documenta, quae hac in re pree oculis habeamus oportet, haec praecipue sunt. Conc. Vatic. (Const. *Dei Filius*, cap. 2.), postquam veram revelationis ideam tradiderit, subdit: « Huic divinae revelationi tribuendum quidem est, ut ea, quae in rebus divinis humanae rationi per se impervia non sunt, in praesenti quoque generis humani conditione ab omnibus expedite, firma certitudine et nullo admixto errore cognosci possint. Non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem, ad participanda scilicet bona divina, quae humanae mentis intelligentiam omnino superant; siquidem oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparavit Deus iis, qui diligunt illum ». Et (can. 2. in eodem cap.): « Si quis dixerit, fieri non posse, aut non expedire, ut per revelationem divinam homo de Deo, cultuque ei exhibendo edoceatur; anathema sit ». His addi debet prop. 4. damnata in Syllabo: « Omnes religionis veritates ex nativa humanae rationis vi derivant; hinc ratio est princeps norma qua homo cognitionem omnium cuiuscumque generis veritatum assequi possit ac debeat ».

nement: mais ils ne sont point contraires à notre raison et ne contredisent à aucune des vérités, où cet enchaînement peut nous mener. Pour ce qui est de la question, si nous connaissons la conformité de nos mystères avec notre raison, je réponds, qu'au moins nous ne connaissons jamais, qu'il y ait aucune difformité ni aucune opposition entre les mystères et la raison; et comme nous pouvons toujours lever la prétendue opposition, si l'on appelle cela concilier ou accorder la foi avec la raison ou en connaître la conformité, il faut dire que nous pouvons connaître cette conformité et cet accord. Mais si la conformité consiste dans une explication rationnelle du *comment*, nous ne la saurions connaître ».

115. Ut recte intelligatur catholica doctrina de necessitate revelationis, quam Conc. Vat. proposuit, recolamus imprimis obiecta revelationis divinae ad duplum ordinem pertinere. Alia enim « humanae rationi per se impervia non sunt »; alia vero « quae humanae mentis intelligentiam omnino superant ». Iamvero evidens est revelationem veritatum huius alterius ordinis esse *absolute* necessariam, supposita humani generis elevatione ad ordinem ac finem supernaturalem: finis enim huiusmodi, eo ipso quod supernaturalis est, naturali rationis lumine nec inveniri nec explicari potest; pariterque media positivae institutionis et supernaturalia (proportionata) ad illum finem assequendum naturale lumen rationis excedunt. Unde Conc. Vaticanum dixit: « revelatio *absolute* necessaria dicenda est... quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem ». « Nullus, inquit D. Thomas (c. g. l. 1. c. 7.), desiderio et studio in aliquid tendit, nisi sit ei praecognitum. Quia ergo ad altius bonum, quam experiri in praesenti vita possit humana fragilitas, homines per divinam providentiam ordinantur... oportuit, mentem evocari in aliquid altius, quam ratio nostra in praesenti possit pertingere, ut sic disceret aliquid desiderare et studio tendere in aliquid, quod totum statum praeuersitatis vitae excedit. Et hoc praecipue christiana religioni competit, etc. ». At quisque videt, haec omnia non tam adstruere, quam supponere revelationis necessitatem, quam increduli impugnant: tota enim fundatur in elevatione hominis ad ordinem supernaturalem; atque illa elevatio non nisi ex revelatione innotescere potest.

116. Possumus quidem hic sistere, nec ulterius inquirere necessitatem revelationis. Cum enim christiana religio et oeconomia tota quanta est uti omnino supernaturalis exhibeat; demonstrata possibilitate revelationis atque ordinis supernaturalis, sufficeret ad demonstrationem veritatis christiana religionis ostendere, eam reapse divinam originem habere; quod, ut videbimus, conficitur ex criteriis revelationis, seu motivis credibilitatis. Nihilominus ut funditus subruamus rationalistarum systema, veramque doctrinam integre evolvamus; consideranda est revelationis necessitas, quoad primi ordinis veritates.

117. Coarctatur igitur quaestio ad eas veritates, « ad quas na-

turalis ratio pertingere potest », et quae proinde « humanae rationi per se imperviae non sunt ». Imo hic ipse « naturalium veritatum » ambitus restringendus est. Etenim — 1) agitur de veritatibus per se non imperviis humanae rationi, sed *pertinentibus ad religionem*, seu ad debitum cultum vero Deo exhibendum, et ad bene instituendam vitam in ordine ad ultimum finem. Si enim ageretur de toto complexu veritatum rationalium, sive illae ad religionem pertineant sive non, nimis evidens est, sine charismate prorsus extraordinario eas cognosci non posse; neque ulla est necessitas cognoscendi omnes huiusmodi veritates, neque sola revelatione, quae pro omnibus facta est, cognoscuntur aut cognosci possunt — 2) Neque haec cognitionis *complexus veritatum ad religionem spectantium* consideratur hic relate *ad omnes et singulos homines*: non posse enim omnes et singulos totum illum complexum solo rationis lumine assequi, fere ita evidens est, sicut impotentia cognoscendi omnes simpliciter veritates naturales. Neque determinamus quot et quae sint veritates, quas singuli homines possent ac deberent sine revelatione cognoscere, ita ut ceterarum ignorantia excusaretur in illis ex ignorantia invincibili; ipsa enim invincibilis ignorantia in maxima hominum parte circa veritates *per se* necessarias argumentum exsisteret necessitatis revelationis earumdem veritatum pro humano genere universo — 3) Consideratur ergo necessitas revelationis veritatum ad religionem spectantium relate *ad humanum genus in communi spectatum*; et proprie quaeritur, utrum hae veritates ita ex intrinsecis ac obiectivis principiis manifestae censerit debeant, ut humanum genus in communi non indigeat revelatione ad illas cognoscendas; an e contra revelatione ad id sit necessaria.

118. Distinguenda est *substantia cognitionis praedictarum veritatum a modo supernaturali* easdem cognoscendi. Porro evidens est, revelationem, de qua agimus, in praesenti ordine providentiae esse *absolute* necessariam *ratione modi*, quo veritates illae cognoscendae sunt. Etenim cognoscendae sunt quatenus referuntur ad ultimum finem, et modo illi proportionato; sed in praesenti providentiae ordine finis est supernaturalis; ergo debent cognosci supernaturali modo. Atqui modus proprius supernaturalis cognitionis in via est fides; ergo veritates illae ita cognosci debent ut

fide divina credantur. Sed fides nititur revelatione, uti ostendimus in tract. *de Virtutibus Infusis* (disp. 2. art. 4.); ergo in praesenti ordine providentiae, ipsae veritates rationi non imperviae ad religionem spectantes, *ratione modi quo cognosci debent*, absolute exigunt revelationem.

119. Quaestio igitur versatur unice *circa substantiam cognitionis*; ac proinde inquirimus « utrum in praesenti ordine revelationem veritatum naturalium ad religionem pertinentium ita necessaria sit humano generi in communi, ut sine revelatione cognosci non possint ». Dicimus *in praesenti ordine*; haud enim inficiamur plura alia adiutoria praesto esse divinae omnipotentiae ad subveniendum defectui nostrae naturae; adeoque etiam supposita impotentialia naturalis luminis, non necessario sequeretur necessitas huius adiutorii, quod est revelatio. At cum Deus ex pluribus illis adiutoriis iam elegerit revelationem; hac electione supposita (*in praesenti ordine*), recte dicitur revelatio necessaria.

120. Iamvero hac in re aliqui peccant per defectum, alii per excessum, doctrina vero catholica medium tenet viam. Etenim *Rationalistae*, si qui possibilitatem revelationis videntur admittere, omnes absolute et simpliciter negant eius necessitatem, statuentes tantam esse vim humanae rationis sibi relictas, ut ipsa sibi, in iis quae ad religionem pertinent, sola sufficiat. « Est rationalismus, inquit Wegscheider (Instit. theol. § 7.), ea cogitandi lex seu regula, qua, cum in omnibus rebus, quaecumque nobis in vita universaeque disciplinae ambitu offeruntur, tum in rebus gravissimis, quae ad religionem moresque pertinent, examinandis iudicandisque, rationis recte adhibitae, ut summae animi facultatis normam, strenue sequendam nobis esse censemus ». Et (proleg. c. 1.): « Ipsa ait, humanae mentis natura, et summi Numinis idea recte efformanda omnem excludunt supernaturalis revelationis necessitatem. Quemadmodum enim omnia alia animantia iis viribus praedita sunt, quibus naturae suae fines attingere possunt, ita procul dubio homines ratione sibi concessa praestant reliquis animantibus, eisdemque facultas data est ea omnia intelligendi et observandi, quae ad summos humani generis fines obtinendos, scilicet ad officia tuenda et ad religionem colendam, spectant... Quicumque autem, spreto hoc rationis humanae principatu, reve-

lationis, quae modo supernaturali ad certos homines delata dicitur, eam esse auctoritatem statuit, ut ei sine ulla dubitatione caeco quodam instinctu aut sensu parendum sit [alibi probavimus assensum fidei non esse caecum neque ex instinctu], is veram hominis naturam tollit atque evertit ».

121. Alii e contra, qui *Traditionalistae* audiunt, existimarent revelationem veritatum naturalium ad religionem pertinentium esse *absolute necessariam*; seu absque revelatione, hominem laborare impotentialia *physica* cognoscendi veritates illas, aut ullam moralem notionem claram et certam acquirendi (1). Refutatio philosophica huius erroris tradi solet in *Metaphysica*, et legi potest praesertim apud Liberatore (*Della conoscenza intellettuale*, V, 1.); nobis haec adnotare sufficiet: — 1) Concilium Vaticanum docet, « Deum rerum omnium principium et finem, *naturali humanae rationis lumine e rebus creatis certo cognosci posse* »; at si homo laboraret illa impotentialia *physica*, vero *non posset* cognoscere Deum; quemadmodum si revelatio esset absolute necessaria ad cognoscendum Deum, *non posset* cognosci *e rebus creatis naturali lumine* contra illud (Rom. I. 20.): Invisibilia ipsius *per ea quae facta sunt*, etc., quod citat ipsum Concilium — 2) Ipsum Conc. docet expedire quidem revelationem veritatum, quae humanae rationi non sunt per se imperviae; sed immediate subdit: « Non hac tamen de causa revelatio absolute necessaria dicenda est, sed quia Deus ex infinita bonitate sua ordinavit hominem ad finem supernaturalem »: quod certe conciliari nequit cum *physica* impotentialia

(1) Bonnetty, ex. gr., scripserat (*Annales de philos. chrét.* 4. sér. vol. 8.): « quand nous avons dit que la philosophie ne doit pas rechercher la vérité; par le mot vérité nous avons entendu seulement les vérités de dogme et de morale nécessaires à croire et à pratiquer, enseignées en philosophie, c'est-à-dire les vérités suivants: Dieu et ses attributs, l'homme, son origine, sa fin, ses devoirs, les règles de la société civile, etc. etc. ». Et D. Boutain, antequam se submitteret, scripsit ad Episcopum Argentoratensem (1837.): « Quid assertio, hominem solis argumentis rationis posse demonstrare existentiam Dei eiusque infinitas perfectiones, alind sibi vult, nisi hominem posse ex propriis viribus ad Deum ascendere, et Deum sine Deo cognoscere? » Quae respondent illi veluti axiomati a Lamennais invento: « toute certitude repose sur la foi ». Cf. propp. quas emendandas iudicavit S. Congregatio Indicis (1843. 1844.): quod etiam mandatum confirmatum fuit (1864. 1866.) a SS. Congr. S. Officij et Indicis.

cognoscendi illas absque revelatione — 3) Ceteris omissis, facultas naturalis quae non posset evolvi absque adiumento supernaturali importaret confusionem ac importaret destructionem utriusque ordinis; facultas enim illa *exigeret* illud adiumentum: adiumentum autem cuius est *exigentia* in natura est illi debitum, seu naturale, non vero indebitum, seu supernaturale.

122. In doctrina catholica igitur revelatio veritatum rationarium ad religionem pertinentium etsi non est *absolute* necessaria, est tamen *moraliter* necessaria. Antequam huiusmodi necessitas adstruatur, paucis declarari indiget. Itaque necessitas revelationis non potest concipi, nisi supponatur in natura aliqua impotentia ad cognoscendas veritates, de quibus agitur: pro diversa ergo potentiae indole, diversa etiam erit necessitas. Iamvero duplex potentia distingui hie debet, *physica* et *moralis*. Impotentia physica proprie consistit in physico defectu proportionis inter facultatem et actum, hic inter humanum intellectum et cognitionem veritatum ad religionem pertinentium. Defectus autem ille potest ex duplice capite oriri, nempe — 1) ex defectu intrinsecæ vis ad aliquem actum ponendum necessariae: ita ex. gr. sensus nequit universales conceptus habere, visus nequit percipere sonos, etc. — 2) ex defectu alicuius extrinsecæ conditionis iuxta physicas naturae leges necessariae, ut facultas possit suas vires exserere, seu in actum prodire: ita ex. gr. in praesenti statu unionis animae cum corpore, necessaria est debita dispositio sensuum ut intellectus possit actum intelligendi exercere; debita distantia vel lux est necessaria conditio, ut visus possit aliquid obiectum attingere. Defectus tamen conditionis physice necessariae quandoque talis est, ut possit removeri; et tunc erit potentia physica temporaria seu *per accidens*. *Physicae* potentiae respondet *physica* necessitas, in hypothesi quod actus sit ponendus.

123. Impotentia vero moralis habetur, cum facultas, physice capax alicuius actus, illum non exserit ob impedimentum quod iuxta mores hominum illius exercitium praepedire solet. Hinc potentia moralis supponit potentiam physicam, et unice fundatur in difficultatibus ordinis moralis, quae illius exercitium impedit. Hae vero difficultates possunt exsurgere ex parte subiecti cognoscentis, ex parte obiecti cognoscendi, vel ex utraque parte:

quaenam autem sint obstacula, quae humanam rationem impediunt, quominus absque revelatione cognoscere possit complexum veritatum ad religionem pertinentium, patebit ex demonstratione thesis statuendae. Ipsa denique natura et fundamentum huius moralis potentiae efficit, ut gradus admittat; et sic sit maior vel minor pro maiori vel minori impedimentorum numero et efficacia — Cf. quae diximus in tract. *de Gratia* (nn. 353-55.; 378-381.).

124. Morali potentiae respondet moralis necessitas, in hypothesi quod actus sit ponendus. Quando enim obstacula tam magna sunt, ut praepediant facultatem ab aliquo actu, ad quem est physice potens, necessarium est illi facultati extrinsecum quoddam adiumentum, ut possit obstacula superare atque in actum prodire. Quemadmodum autem dantur gradus in morali potentia, ita etiam est diversitas graduum in morali necessitate.

125. His igitur praestitutis —

§ II.

Solvitur proposita quaestio.

PROP. VI. — *Tantum abest ut omnes religionis veritates ex natura humanae rationis vi derivent, ut, vel si agatur de veritatibus ad naturalem religionem pertinentibus, ea sit moraliter impotens ad eas assequendas: in praesenti enim humani generis conditione, nequeunt illae ab omnibus expedite, firma certitudine, et nullo admixto errore, absque revelatione cognosci.*

126. *Prob.* I. arguento D. Thomae (c. g. l. 1. c. 4.), qui simul ostendit causas moralis potentiae, de qua agimus. « Hoc autem (revelationem esse necessariam), inquit, de illa (veritate) primo ostendendum est, quae inquisitioni rationis pervia esse potest; ne forte alicui videatur, ex quo ratione haberi potest, frustra id supernaturali inspiratione credendum traditum esse.

« Sequentur tamen tria inconvenientia, si huius veritas solummodo rationi inquirenda relinqueretur.

« Unum est, quod paucis hominibus Dei cognitio inesset. A

fructu enim studiosae inquisitionis, qui est veritatis inventio, pluri-
mi impediuntur tribus de causis.

« Quidam siquidem impediuntur, propter complexionis indispo-
sitionem, ex qua multi naturaliter sunt indispositi ad sciendum.
Unde nullo studio ad hoc pertingere possent ut summum gradum
humanae cognitionis attingerent, qui in cognoscendo Deum con-
sistit.

« Quidam vero impediuntur necessitate rei familiaris. Oportet
enim esse, inter homines, aliquos qui temporalibus administrandis
insistant, qui tantum tempus in otio contemplativae inquisitionis
non possent expendere, ut ad summum fastigium humanae inqui-
sitionis pertingerent, scilicet Dei cognitionem.

« Quidam autem impediuntur pigritia. Ad cognitionem enim
eorum quae de Deo ratio investigare potest, multa praecognoscere
oportet, quum fere totius philosophiae consideratio ad Dei cogni-
tionem ordinetur. Propter quod metaphysica, quae circa divina
versatur, inter philosophiae partes ultima remanet addiscenda.

« Sic ergo nonnisi cum magno labore studii ad praedictae ve-
ritatis inquisitionem perveniri potest; quem quidem laborem pauci
subire volunt pro amore scientiae, cuius tamen mentibus hominum
naturalem Deus inseruit appetitum.

« Secundum inconveniens est, quod illi qui ad praedictae veri-
tatis cognitionem vel inventionem pervenirent, vix post longum
tempus pertingerent, tum propter huiusmodi veritatis profunditatem,
ad quam capiendam per viam rationis nonnisi post longum
exercitium intellectus humanus idoneus invenitur; tum etiam propter
multa quae praeexiguntur, ut dictum est; tum propter hoc
quod, tempore iuventutis, dum diversis motibus passionum anima
fluctuat, non est apta ad tam altae veritatis cognitionem, sed in
quiescendo fit prudens et sciens, ut dicitur in septimo *Physicorum*
(text. comm. 20.). Remaneret igitur humanum genus, si sola
rationis via ad Deum cognoscendum pateret, in maximis ignoran-
tiae tenebris; quum Dei cognitio, quae homines maxime perfectos
et bonos facit, nonnisi quibusdam paucis, et his paucis etiam post
temporis longitudinem, proveniret.

« Tertium inconveniens est, quod investigationi rationis hu-
manaee plerumque falsitas admiscetur propter debilitatem intellectus

nostri in iudicando, et phantasmatum permixtionem. Et ideo apud
multos in dubitatione remanerent ea, quae sunt verissime etiam
demonstrata, dum vim demonstrationis ignorant, et praecipue
quum videant a diversis, qui sapientes dicuntur, diversa doceri.
Inter multa etiam vera, quae demonstrantur, immiscetur aliquando
aliquid falsum, quod non demonstratur, sed aliqua probabili vel
sophistica ratione asseritur, quae interdum demonstratio reputatur.
Ed ideo oportuit, per viam fidei, fixa certitudine, ipsam
veritatem de rebus divinis hominibus exhiberi.

« Salubriter ergo divina providit clementia, ut ea etiam quae
ratio investigare potest, fide tenenda praeciperet; ut sic omnes
de facili possent divinae cognitionis participes esse et absque du-
bitatione et errore ».

127. Hinc etiam Tullius deplorans hanc inveniendae veritatis
difficultatem, praesertim ex educatione perversa et ex praeiudiciis,
scribit (quaest. Tuscul. l. 3. c. 1.): « Nunc natura parvulos nobis
dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusque de-
pravatis sic restinguimus, ut nunquam naturae lumen appareat...
simul atque editi in lucem et suscepti sumus, in omni continuo
pravitate et in summa opinionum perversitate versamur, ut pene
cum lacte nutricis errorem suxisse videamur. Quum vero parentibus
redditi, deinde magistris traditi sumus, tum ita variis im-
buimur erroribus, ut vanitati veritas et opinioni confirmatae na-
tura ipsa cedat... Quum vero accedit eodem, quasi maximus qui-
dam magister, populus atque omnis undique ad vitia consentiens
multitudo, tum plane inficimur opinionum pravitate, a naturaque
desciscimus ».

128. II. Factum est publicum, universale et constans, nullum
populum, sive barbarum sive excultum, quamdiu revelatione desti-
tutus fuit, sive quod ab initio illa caruerit, sive quod illam abiecerit
aut corruperit, cultum qui Deo dignus esset, eidem exhibuisse
atque turpissimos errores contra sanae ethices principia devi-
tasse. Atqui id arguit moralem humanae rationis impotentiam
assequendi complexum veritatum ad legem et religionem perti-
nentium, absque revelatione: siquidem huius facti constantis et
universalis nulla alia constans et universalis causa assignari potest.
Ergo.